

БИРЖИЙН БУС ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЖУРАМ

НЭГ. НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

1.1. Энэхүү журмын зорилго нь биржийн бус зах зээлийн хамрах хүрээ, удирдлага зохион байгуулалт, хяналт, зах зээлд оролцогчид, арилжаа явагдах програм хангамж, түүнд тавигдах шаардлага, арилжааны төлбөр, өмчлөх эрхийн бүртгэл, төвлөрсөн хадгаламж, мэдээллийн ил тод байдалтай холбоотой харилцааг зохицуулахад оршино.

1.2. Компанийн нийтэд санал болгон гаргах үнэт цаасны бүртгэл, түүнийг арилжаалахтай холбогдох харилцаа энэ журмын зохицуулалтад хамаарахгүй.

1.3. Биржийн бус зах зээл дээр хязгаарлагдмал хариуцлагатай компанийн хувьцаа болон Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1-д заасан үнэт цаасыг нийтэд санал болгохгүйгээр хаалттай хүрээнд гарган арилжаалж болно.

1.4. Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.2-г заасан компанийн өрийн хэрэгслийг нийтэд санал болгохгүйгээр хаалттай хүрээнд гаргах бол зөвхөн биржийн бус зах зээлд арилжаална.

ХОЁР. БИРЖИЙН БУС ЗАХ ЗЭЭЛИЙН УДИРДЛАГА

ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ, ХЯНАЛТ

2.1. “Монголын Үнэт цаасны арилжаа эрхлэгчдийн холбоо” ГҮТББ (цаашид “Холбоо” гэх) нь биржийн бус зах зээлийн үйл ажиллагааг удирдан зохион байгуулна.

2.2. Холбоо нь биржийн бус зах зээлийн үйл ажиллагааг хариуцсан байнгын нэгжтэй байхаас гадна үнэт цаасны бүртгэл хариуцсан хороотой байна.

2.3. Холбоо нь дор дурьдсан эрх эдэлнэ.

2.3.1. Биржийн бус зах зээлийн үнэт цаасны бүртгэлийн үйл ажиллагааг явуулах;

2.3.2. Биржийн бус зах зээлийн арилжааг явуулах;

2.3.3. Биржийн бус зах зээлийн төлбөр тооцооны системд хяналт тавих;

2.3.4. Биржийн бус зах зээлд үнэт цаас гаргагч компанийн тайлан, санхүүгийн мэдээллийг нэгтгэх;

2.3.5. Үнэт цаасны арилжаанд оролцогч, үнэт цаас өмчлөгч болон үнэт цаас гаргагчаас шаардлагатай мэдээллийг энэ журам болон бусад холбогдох журамд заасны дагуу гаргуулан авах;

2.3.6. Энэ журмын 4.2.1 болон 4.2.2-г заасан мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчдын нэгдсэн бүртгэлийг хөтөлж, түүнд хяналт тавих.

2.4. Холбоо нь дор дурьдсан үүрэг хүлээнэ.

2.4.1. Биржийн бус зах зээл дээрх үнэт цаасны арилжааг тогтоосон хугацаанд тасралтгүй, ил тод, алдаагүй, шударгаар зохион байгуулах;

2.4.2. Биржийн бус зах зээлийн арилжааг удирдан зохион байгуулахад шаардлагатай ажлын байр, хүний нөөц, програм хангамж, техник, тоног төхөөрөмж болон санхүүгийн эх үүсвэрийг бүрдүүлэх;

2.4.3. Үнэт цаасны арилжаа зохих журмын дагуу явагдаж байгаа эсэхэд хяналт тавих;

2.4.4. Биржийн бус зах зээлийн арилжааг цахим программ хангамжаар дамжуулан зохион байгуулах;

2.4.5. Биржийн бус зах зээлтэй холбоотой энэ журмын 7.1-д заасан мэдээллийг цахим программ хангамжаар дамжуулан олон нийтэд хүргэх.

2.5. Холбоо нь биржийн бус зах зээлийн үйл ажиллагааг удирдан зохион байгуулахтай холбоотой дор дурьдсан журмыг боловсруулж, Хороогоор батламжлуулна:

2.5.1. Биржийн бус зах зээлийн үнэт цаасны арилжааны журам;

2.5.2. Биржийн бус зах зээлийн үнэт цаасны бүртгэлийн журам;

2.5.3. Биржийн бус зах зээлийн үнэт цаасны арилжаанд хяналт тавих журам;

2.5.4. Биржийн бус зах зээлийн үнэт цаасны арилжааны төлбөр, тооцооны журам;

2.5.5. Биржийн бус зах зээлийн үнэт цаасны арилжааны мэдээллийн ил тод байдлын журам;

2.5.6. Энэ журмын 4.2.1 болон 4.2.2-т заасан мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчийн бүртгэл хөтлөх, хяналт тавих журам;

2.5.7. Биржийн бус зах зээлд үнэт цаас гаргагч компанийн тайлан, мэдээ, мэдээллийн журам;

2.5.8. Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуулийг хэрэгжүүлэх журам;

2.5.9. Биржийн бус зах зээлийн үйл ажиллагаатай холбоотой бусад шаардлагатай журам;

2.5.10. Хорооноос шаардсан бусад.

ГУРАВ. БИРЖИЙН БУС ЗАХ ЗЭЭЛД ҮНЭТ ЦААС ГАРГАГЧ

3.1. Биржийн бус зах зээл дээр энэ журмын 1.3-т заасан үнэт цаасыг гаргагч нь холбогдох хууль тогтоомжид заасан тухайн үнэт цаасыг гаргах эрх бүхий этгээд байна.

3.2. Компани нь компанийн өрийн хэрэгслийг нийтэд санал болгохгүйгээр хаалттай хүрээнд худалдахаар гаргах бол заавал биржийн бус зах зээлд гарган арилжаалах бөгөөд үнэт цаасаа Холбоонд бүртгүүлж, үнэт цаасны төвлөрсөн хадгаламжийн үйл ажиллагаа эрхлэх байгууллагад хадгалуулна.

3.3. Хаалттай хувьцаат компани болон хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани нь хувьцаагаа биржийн бус зах зээл дээр арилжаалахаар гаргаж болох бөгөөд энэ журмыг баримтлан үнэт цаасаа бүртгүүлж, арилжаална.

ДӨРӨВ. БИРЖИЙН БУС ЗАХ ЗЭЭЛИЙН АРИЛЖААНД ОРОЛЦОХ ОРОЛЦОГЧИД

4.1. Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуулийн 24.1.1, 24.1.2, 24.1.4, 24.1.5, 24.1.10, 24.1.12-т заасан үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл бүхий этгээд биржийн бус зах зээл дээр өөрийн өмчлөлийн болон өмчлөгчөөс эрх олгосон энэ журамд заасан санхүүгийн хэрэгслийг харилцан шууд худалдах, худалдан авах гэрээ байгуулах үйл ажиллагаа явуулна.

4.2. Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуулийн 4.1.19-т заасан мэргэжлийн хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаа эрхлэгчдээс гадна дор дурьдсан этгээд үнэт цаасны брокерийн, эсхүл кастодианы үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл бүхий этгээдээр дамжуулан биржийн бус зах зээлийн арилжаанд оролцоно:

4.2.1. Энэ журмын 4.3-т заасан шаардлага хангасан Монгол Улсын иргэн;

4.2.2. Энэ журмын 4.4-т заасан шаардлага хангасан Монгол Улсад бүртгэлтэй хуулийн этгээд;

4.2.3. Эдийн засгийн харъяат бус иргэн, хуулийн этгээд, олон улсын банк, санхүүгийн болон хөгжлийн байгууллагууд;

4.2.4. Хууль тогтоомжоор хориглоогүй бол Монгол Улсын Засгийн газар, түүний харьяа байгууллагууд, Төв банк /Монголбанк/, Монгол Улсын Хөгжлийн банк, Хадгаламжийн даатгалын корпораци.

4.3. Биржийн бус зах зээлийн арилжаанд оролцох Монгол Улсын иргэн нь дараах шаардлагыг хангасан байна.

4.3.1. Тухайн иргэний сүүлийн нэг жилийн сарын дундаж орлого нь 10 сая төгрөгтэй тэнцүү болон түүнээс дээш хэмжээтэй, эсхүл 500 сая төгрөгөөс дээш хэмжээний цэвэр хөрөнгө /харилцах, хадгаламжийн дансан дахь мөнгөн хөрөнгө, үнэт цаасны нийлбэр дүнгээс өр төлбөрийг хасах/-тэй байх;

4.3.2. Сүүлийн 1 жилийн хугацаанд дотоодын болон гадаадын зах зээл дээр үнэт цаасны арилжаанд оролцсон туршлагатай байх;

4.4. Биржийн бус зах зээлийн арилжаанд оролцох Монгол Улсад бүртгэлтэй хуулийн этгээд дараах шаардлагыг хангасан байна.

4.4.1. Сүүлийн 3 жилийн аль нэг жилийн борлуулалтын орлогын хэмжээ нь 2.5 тэрбум төгрөгөөс доошгүй байх;

4.4.2. Өөрийн хөрөнгийн хэмжээ 1 тэрбум төгрөгөөс доошгүй байх.

4.5. Энэ журмын 4.3 болон 4.4-т заасан шаардлага хангасан иргэн, хуулийн этгээд нь биржийн бус зах зээлийн арилжаанд оролцох хүсэлтээ өөрийн брокер, эсхүл кастодианаар дамжуулж Холбоонд гаргана.

4.6. Холбоо нь энэ журмын 4.5-д заасан хүсэлтийг хүлээн авч, биржийн бус зах зээлийн арилжаанд оролцох зөвшөөрлийг ажлын 5 хоногт багтаан шийдвэрлэнэ.

4.7. Холбоо нь биржийн бус зах зээлийн арилжаанд оролцох эрхтэй Монгол Улсын иргэн, хуулийн этгээдийн нэгдсэн бүртгэлийг хөтөлж, хяналт тавих бөгөөд бүртгэлийг жил бүр шинэчилнэ.

4.8. Энэ журмын 4.2.1 болон 4.2.2-т заасан иргэн, хуулийн этгээд нь биржийн бус зах зээлийн арилжаанд оролцох, түүнээс үүдэн гарах эрсдэлээ өөрөө бүрэн хариуцахаа илэрхийлсэн албан бичиг, баталгааг өөрийн брокер, эсхүл кастодианаар дамжуулж, Холбоонд гаргасан байна.

4.9. Биржийн бус зах зээлийн арилжаанд зөвхөн энэ журмын 4.1 болон 4.2-т заасан этгээдүүд оролцох бөгөөд оролцогчдод Холбоо хяналт тавина.

ТАВ. АРИЛЖААНЫ ПРОГРАМ ХАНГАМЖИД ТАВИГДАХ ШААРДЛАГА

5.1. Биржийн бус зах зээлийн арилжааг тусгай програм хангамжаар дамжуулан явуулна.

5.2. Арилжааны програм нь түргэн шуурхай, тасралтгүй, үйл ажиллагааны онцлогт тохирсон байх бөгөөд дараах шаардлагыг хангасан байна.

5.2.1. Энэ журмын 4.1-д зааснаас бусад оролцогчид нэгнийгээ таньж мэдэх боломжгүй байх;

5.2.2. Арилжаанд оролцогчид үнийн санал (RFQ) авах боломжтой байх;

5.2.3. Арилжааны мэдээллийг арилжаанд холбогдолгүй гуравдагч этгээдээс нууцлах, системийн шифрлэлт нууцлал, аюулгүй байдлын стандартыг хангах;

5.2.4. Зах зээлийн шаардлагад нийцүүлэн шинэчлэх боломжтой байх;

5.2.5. Олон нийгэд мэдээлэл хүргэх нээлттэй самбартай байх;

5.2.6. Оролцогчид өөр хоорондоо захидал харилцааны зурвас илгээх боломжоор хангагдах бөгөөд түүнийг хадгалж, түүх үүсгэх боломжтой байх;

5.2.7. Бодит цагийн горимоор дараах мэдээллийг арилжаанд оролцогчид авах боломжтой байх:

5.2.7.1. Купон (компанийн өрийн хэрэгсэл бол)

5.2.7.2. ISIN дугаар

5.2.7.3. Үнэт цаас гаргагчийн нэр

5.2.7.4. Хугацаа

5.2.7.5. Арилжааны хэмжээ

5.2.7.6. Бусад шаардлагатай мэдээлэл

5.2.8. Дараах арга хэрэгслээр арилжааг зохион байгуулна.

5.2.8.1. Арилжааны үнийн санал авах арга (RFQ)

5.2.8.2. Захиалга хийх арилжааны арга (Order driven)

5.2.8.3. Шаардлагатай бусад

5.3. Арилжааны-программ хангамж нь энэ журмын 5.2-т заасан шаардлагыг хангасан байхаас гадна дараах техник, технологийн шаардлагыг хангасан байна.

5.3.1. Программ хангамжийн сервер компьютер байрлаж буй дата төв нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт байх бөгөөд Tier 2 ба түүнээс дээш стандартын шаардлага хангасан байх;

5.3.2. Төрийн албан хэрэгцээний сүлжээ болон төрийн интернет хэрэглээний сүлжээнд холбогдсон байх;

5.3.3. Бизнесийн тасралтгүй байдлыг хангах, гамшгийн үед хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөтэй, уг төлөвлөгөөний дагуу нөөц төвтэй байх;

5.3.4. Систем хоорондын мэдээлэл дамжуулалт нь шууд урсгалтай боловсруулалт /STP straight-through-processing/-тай байх.

ЗУРГАА. ҮНЭТ ЦААСНЫ АРИЛЖААНЫ ТӨЛБӨР, ӨМЧЛӨХ ЭРХИЙН БҮРТГЭЛ, ТӨВЛӨРСӨН ХАДГАЛАМЖ

6.1. Төлбөрийн үйл ажиллагаа эрхлэх эрх бүхий хуулийн этгээд арилжааны програм хангамжаас ирүүлсэн даалгаврын дагуу үнэт цаасны арилжааны төлбөрийг гүйцэтгэж, зохих мэдээллийг үнэт цаасны хадгаламж, бүртгэлийн байгууллагад илгээнэ.

6.2. Биржийн бус зах зээл дээр арилжаалагдаж буй үнэт цаасны өмчлөх эрхийн бүртгэлийг үнэт цаасны төвлөрсөн бүртгэл эсхүл тухайлсан бүртгэл хөтлөх эрх бүхий хуулийн этгээд хөтөлнө.

6.3. Биржийн бус зах зээл дээр арилжаалагдаж буй үнэт цаасыг үнэт цаасны төвлөрсөн бүртгэлийн санд бүртгэнэ.

ДОЛОО. МЭДЭЭЛЛИЙН ИЛ ТОД БАЙДАЛ

7.1. Биржийн бус зах зээлийн арилжаа эрхлэх байгууллага нь энэ журмын 2.5.5-д заасан болон дор дурьдсан мэдээллийг нийтэд мэдээлнэ:

7.1.1. үнэт цаасны бүртгэлийн дугаар, ялгах тэмдэг;

7.1.2. үнэт цаасны ханш, түүнд нөлөөлж болох бусад мэдээлэл;

- 7.1.3. хэлцэл хийгдсэн он, сар, өдөр;
  - 7.1.4. нийт арилжигдсан үнэт цаасны тоо,
  - 7.1.5. үнэ, нээлтийн болон хаалтын ханш;
  - 7.1.6. хууль тогтоомж, холбогдох журмын дагуу нийтэд мэдээлэхээр заасан бусад мэдээлэл.
  - 7.1.7. Хороо шаардсан бусад мэдээлэл
- 7.2. Холбоо нь дараах мэдээллийг Хороонд албан бичгээр болон цахимаар ирүүлнэ:
- 7.2.1. Биржийн бус зах зээлийн нөхцөл байдлын судалгааг улирал бүр, дараа сарын 20-ны өдрийн дотор;
  - 7.2.2. Санхүүгийн тайланг улирал бүр Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуульд заасан хугацаанд;
  - 7.2.3. Хагас жилийн болон жилийн эцсийн үйл ажиллагааны тайланг дараа улирлын эхний сарын 25-ны өдрийн дотор;
  - 7.2.4. Биржийн бус зах зээлийн арилжааны дүн мэдээг Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2019 оны 4 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар баталсан “Хөрөнгийн зах зээлийн зохицуулалттай этгээдээс мэдээлэл ирүүлэх, түүнд хяналт тавих журам”-ын 3 дугаар хавсралт “Маягт МС-3”-ын дагуу сар бүрийн эцэст;
  - 7.2.5. Хорооноос шаардсан бусад мэдээллийг тухай бүр.

НАЙМ. ХОРООНЫ ЭРХ, ҮҮРЭГ

- 8.1. Хороо нь дор дурьдсан эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ.
- 8.1.1. Биржийн бус зах зээлийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих;
  - 8.1.2. Биржийн бус зах зээлийн оролцогчдод хууль ёсны шаардлага тавих, хууль тогтоомж, дүрэм журмын хэрэгжилтийг хангуулах;
  - 8.1.3. Холбооноос ирүүлсэн биржийн бус зах зээлийн дүрэм, журмыг батламжлах;
  - 8.1.4. Шаардлагатай тохиолдолд арилжааг түр зогсоох, тухайн үнэт цаастай холбоотой гүйлгээг зогсоох, хүчингүй болгох;
  - 8.1.5. Гадаад улсын эрх бүхий зохицуулагч байгууллага болон олон улсын байгууллагатай хамтран ажиллах, мэдээлэл солилцох, харилцан туслалцаа үзүүлэх;
  - 8.1.6. Биржийн бус зах зээлд оролцогч мэргэжлийн байгууллагаас тогтоосон үйлчилгээний хураамжийн хэмжээг бууруулахыг санал болгох, энэ саналыг хүлээж аваагүй тохиолдолд тухайн хураамжийн хувь хэмжээ тогтоосон шийдвэрийг хүчингүй болгох;
  - 8.1.7. Үнэт цаасны арилжаа, төлбөр, тооцоо, хадгаламжийн үйл ажиллагааны шударга, ил тод, үр ашигтай байдлыг хангах зорилгоор зөвлөмж гаргах;

8.1.8. Биржийн бус зах зээлийн үйл ажиллагаатай холбоотойгоор Холбооны үйл ажиллагаанд хяналт, шалгалт хийх;

8.1.9. Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуулийг хэрэгжүүлж байгаа эсэхэд хяналт тавих;

8.1.10. Биржийн бус зах зээлийн холбогдох дүрэм, журам зөрчсөн этгээдүүдэд хариуцлага тооцох, арилжаанд оролцох эрхийг нь түдгэлзүүлэх.

ЕС. ХАРИУЦЛАГА

9.1. Энэхүү журам, түүнд нийцүүлэн Холбооноос гаргасан журмыг зөрчсөн этгээдэд Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хууль болон бусад холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ.

---oOo---